

Kunskapande som ett sätt att handla

John Deweys transaktionella teori om kunskapande¹

Gert Biesta

This article provides a reconstruction of Dewey's transactional theory of knowing. Dewey's theory is rooted in a philosophy of action. This allows him to overcome the dualistic framework of modern philosophy and the skepticism of modern epistemology. For Dewey, the central question is not how an inner mind can get hold of a world 'outside.' Instead, he focuses on the activity of knowing as being concerned with the relationship between actions and consequences. Knowing concerns the intelligent transformation of the multifarious ways in which we are in transaction with the world, natural and social. In Dewey's view knowledge is seen as both constructed and real. Dewey's transactional constructivism implies that knowledge can only provide us with possibilities, but never with certainty. This is why knowledge will never give us rules for action. It can only help us to make our dealings with present problems more thoughtful and intelligent. Dewey not only provides an account of knowledge and action that is of crucial importance for a practical field like education. His approach also makes it possible to overcome the stalemate between objectivism and relativism.

Introduktion: Modern epistemologi och matrisen medvetande-värld

I många filosofiska diskussioner om kunskap finns antagandet att det centrala problemet som behöver lösas är hur det mänskliga medvetandet kan tillägna sig kunskap om världen utanför sig själv. Robert Nozick framställer detta utmanande problem ytterst koncist när han frågar huruvida vi någonsin kan veta att vi *inte* är en hjärna som hålls vid liv i en vätskefylld behållare, uppkopplad till en dator som göder oss med våra pågående erfarenheter (Nozick 1981, s 161–171). Nozick är inte den första filosofen

som ställer frågan om kunskap på detta speciella sätt. Han är en del av en lång tradition i vilken kunskapens natur undersöks utifrån ett *skeptiskt* synsätt, som börjar i antagandet att kunskap kanske *inte* är möjlig eftersom vi inte är förmögna att befinna oss utanför vårt eget medvetande (jfr Popkin 1979).

Den första filosofen som placerade skepticismen i hjärtat av den moderna epistemologin var René Descartes (1596–1650). I sin *Meditationes de prima philosophia*, 2:a meditationen använde han tvivlet som metod för att komma till slutsatsen att även om vi kan tvivla inför allt, så kan vi inte betvivla att vi är inbegripna i själva tvivlandet. Enligt Descartes visar detta att påståendet ”Jag finns” med nödvändighet är sant ”närhelst det är framlagt av mig eller uppfattat av mitt sinne” (Descartes, citerat i Dancy & Sosa, 1992, s 94).² Descartes *cogito*-argument (*cogito ergo sum*: Jag tänker, alltså finns jag) gjorde det möjligt för honom att ersätta den ”lösa sanden” med ”en grund lika säker som berget” (s 94). Den enda säkerheten som gavs var emellertid den om det tänkande självets existens, däremot gavs ingen säkerhet om att världen existerar *bortom* vår erfarenhet. Detta tankestråk ledde slutligen David Hume (1711–1776) till slutsatsen att existensen av en extern värld med bestående objekt förvisso är en användbar hypotes, men inte något som någonsin kan bli bevisat.

Det som förenar tankarna hos Nozick, Descartes och Hume är deras beroende av en dualistisk verklighetsteori. Alla tre antar att verkligheten består av två totalt olika substanser, medvetande och materia, och att frågan om kunskap måste börja i medvetandet för att sedan kunna besvara frågan hur medvetandet kan komma i kontakt med den materiella världen utanför sig själv. Dualismen mellan det som Descartes kallar *res cogitans* (den mentala eller kunskapstillägnande *substansen*) och *res extensa* (substansen som uppfyller rummet) har haft en oerhörd betydelse för hur kunskap har förståtts och utforskats i modern filosofi. Den har inte endast bestämt dagordningen för den moderna epistemologin på det sätt som ovan beskrivits, det vill säga genom att modern epistemologi ser som sin uppgift att finna svaret på frågan hur *res cogitans* kan komma i kontakt med och tillägna sig kunskap om *res extensa* (jfr exempelvis Dancy 1985). Den dualistiska matrisen *medvetande-värld* har också givit en utgångspunkt för att mäta kunskapens *kvalitet* i termer av objektivitet och subjektivitet. Genom att dela in verkligheten i kunskapstillägnande subjekt och objekt som det går att få kunskap om, framställs kunskapen som objektiv när den avbildar objekten som de är i sig själva. När så inte görs är kunskapen nödvändigtvis subjektiv och framställd genom aktiviteter hos det mänskliga medvetandet. På detta sätt har matrisen medvetande-värld skapat en antingen/

Det är viktigt att förstå att implikationerna av det här tänkesättet sträcker sig bortom *tekniska* frågor om kunskapens kvalitet. Många diskussioner under senare år om kultur, etik, moral, vetenskap, rationalitet och till och med den västerländska civilisationen tycks vila i förståelsen av att det enda valet vi kan göra är mellan de två polerna som presenteras i matrisen medvetande-värld. Ännu viktigare är att många deltagare i dessa diskussioner tycks frukta att om vi avstår från objektiviteten så återstår endast kaos. Richard Bernstein kallar träffande nog detta tänkande för *den cartesianska oron*, det vill säga idén att det *antingen* finns ”en säker grund för vår kunskap” *eller* att vi inte kan undkomma ”mörkrets kraft som omsluter oss med dårskap, med intellektuellt och moralliskt kaos” (Bernstein 1983, s 18).

Matrisen medvetande-värld erbjuder oss sannerligen endast två val: antingen *världen* eller *medvetandet*, antingen objektivitet eller subjektivitet. Men den avgörande frågan är inte om vi bör välja mellan objektivitet eller subjektivitet – om det nu är ett val överhuvudtaget. Den betydligt viktigare frågan är om matrisen medvetande-värld är oundviklig *i sig*, eller om det är möjligt att tänka kring kunskap och verklighet på ett annat sätt, med utgångspunkt från andra antaganden.³ John Deweys kunskaps-teori – som hellre bör kallas för en teori om *kunskapande*, på grund av skäl som redovisas nedan, gör just detta. Den erbjuder en förståelse av kunskapande som *inte* är grundad i den dualistiska matrisen medvetande-värld. Den erbjuder en förståelse av kunskapande som inte tar sin början från den omöjliga frågan om hur:

a knower who is purely individual or ‘subjective’, and whose being is wholly psychical and immaterial [...] and a world to be known which is purely universal or ‘objective’, and whose being is wholly mechanical and physical can ever reach each other (Dewey 1911b, s 441).

Istället lägger Dewey fram ett sätt att förstå som börjar med *interaktioner* – eller som han senare föredrar att kalla det: *transaktioner* – som äger rum i naturen och där naturen själv förstås som ”en helhet av interagerande delar som är i ständig rörelse” (Dewey 1929, s 232). Detta är Deweys tolkning av *den kopernikanska vändningen*, i vilken ”det gamla centret var medvetande” medan ”det nya centret är obegränsade interaktioner” (Dewey 1929, s 232).

I den här artikeln vill jag ge en rekonstruktion av Deweys transaktionella teori om kunskapande. Det främsta syftet med artikeln är att

klargöra och diskutera Deweys position, men föregående resonemang visar att Dewey inte endast erbjuder en alternativ epistemologi – om vi med epistemologi menar den gren av filosofin som försöker ge ett svar på frågan hur kunskap är möjlig med tanke på åtskillnaden mellan medvetandet och världen. Dewey erbjuder snarare en ”radikal nedmontering av den epistemologiska traditionen” och visar ”framsynthet, känslighet och originalitet” på ett sätt som var sällsynt vid den tiden (Toulmin 1984, s x, s ix). Ett resultat av detta är att implikationerna av Deweys arbete sträcker sig en bra bit bortom tekniska diskussioner om kunskapande. De vänder sig direkt mot den cartesianska oron som fortfarande framträder så tydligt i våra dagar. Inom ramarna för den här artikeln kommer jag inte att kunna diskutera dessa frågor närmare, även om jag kommer att argumentera för att Deweys teori om kunskapande åtminstone kan hjälpa oss att övervinna den cartesianska oron som finns i sättet vi förstår kunskap. Min rekonstruktion består av två steg. Först kommer jag att ge en överblick över Deweys handlingsteori och hans föreställning om erfarenhet. Mot denna bakgrund kommer jag sedan att presentera hans transaktionella teori om kunskapande.

Deweys handlingsteori

Erfarenhet

Det centrala begreppet i Deweys filosofi är föreställningen om *erfarenhet*. Medan *transaktion* syftar till de interaktioner som äger rum i naturen mer generellt, så syftar *erfarenhet* på transaktioner mellan levande organismer och deras omgivningar. Det utmärkande med dessa transaktioner är att de konstituerar en *dubbel* relation. Dewey förklarar detta så här:

The organism acts in accordance with its own structure, simple or complex, upon its surroundings. As a consequence the changes produced in the environment react upon the organism and its activities. The living creature undergoes, suffers, the consequences of its own behaviour. This close connection between doing and suffering or undergoing forms what we call experience (Dewey 1920, s 129).

Den sista meningen i citatet ger oss en viktig nyckel till Deweys position på så sätt att den presenterar erfarenhet som det sätt som levande organismer är i kontakt med och en del av verkligheten. I motsats till vad som anges genom matrisen medvetande-värld, är erfarenhet för Dewey inte ”en slöja

som avskärmar människan från världen” utan snarare ”en möjlighet till att upphörligen tränga allt djupare in i naturens hjärta” (Dewey 1925, s 15).

Deweys transaktionella förhållningssätt löser tydligt ett av nyckelproblemen i den dualistiska traditionen, på så sätt att den möjliggör för honom att argumentera för att vi alltid redan är *i kontakt* med världen. Detta beror inte på att Dewey svarar på frågan som ställs av den epistemologiska traditionen, utan på att han introducerar ett nytt sätt för förståelse. Som resultat av detta tillvägagångssätt försvinner några av de problem som upptar den epistemologiska traditionen – de upplöses snarare än löses. Detta innebär emellertid inte att det inte finns några frågor kvar med Deweys filosofi. En fråga är hur olika erfarenhetsmodus relaterar till erfarenhet mer generellt. Vad är rollen och funktionen hos kunskapande i relation till erfarenhetens mer generella mönster? Med andra ord, hur och under vilka villkor övergår erfarenheten till ett mer kognitivt modus? En annan fråga handlar om relationen mellan erfarenhetens olika modus. Vad är relationen exempelvis mellan erfarenhetens etiska modus och dess kognitiva?

Dewey förstår kunskapande som ett erfarenhetsmodus som *stöder* handlandet. Kunskapande handlar om att få grepp om *relationen* mellan våra handlingar och deras konsekvenser. Det är just därför som kunskapande kan ge oss bättre kontroll över våra handlingar, åtminstone bättre än vad som är fallet vid ett handlande som utmärks av ett blint *trial and error*. ”Där det finns en möjlighet till kontroll, ” skriver Dewey, ”är kunskap den enda instansen för dess förverkligande” (Dewey 1925, s 29). Det är viktigt att notera att *kontroll* här inte betyder ett fullständigt bemästrande, men en möjlighet till att planera och styra våra handlingar på ett intelligent sätt. Den här möjligheten är först och främst viktig i sådana situationer där vi inte är säkra på hur vi ska handla – vilket uttrycks i en av Deweys definitioner av kunskapande som något som har att göra med ”ombildandet av oroliga, oordnade och osäkra situationer till sådana som är mer kontrollerade och signifikanta” (Dewey 1929, s 236). Kunskapande är emellertid också viktigt för att nå mer kontroll, ett mer intelligent förhållningssätt i de andra erfarenhetsdomänerna, vilket uttrycks i Deweys påstående att kunskapande ”underlättar kontroll över objekt som syftar till icke-kognitiv erfarenhet” (Dewey 1929, s 29).

Deweys diskussion av erfarenhetens kognitiva modus hämtar sin förståelse från hans handlingsteori, som han utvecklar relativt tidigt i sin karriär i en artikel med rubriken ”The Reflex Arc Concept in Psychology” (Dewey 1896). Den här artikeln har blivit en klassiker i den moderna psykologins historia och lyfts ofta fram som startpunkten för den funk-

tionalistiska ansatsen inom psykologin (se exempelvis Langfeld 1943, Leahey 1987). Nyckelidén inom den psykologiska funktionalismen är att den inte förstår psykologiska fenomen som *perception*, *medvetenhet* eller *medvetande* som entiteter i sig, utan redogör för dessa genom att klargöra hur de uppkommer från mer generella processer för att fullgöra en specifik *funktion*. Dewey menar att det är Darwin som möjliggjorde detta skifte i perspektiv, där betoningen försköts från essens till funktion (se Dewey 1909, s 7–8).

Handlande

Dewey utvecklade sina idéer som en kritik mot det dualistiska tänkandet inom psykologin. Intressant nog så fokuserade han inte gamla psykologiska teorier, utan snarare riktade han sig mot relativt nya i sin tid, nämligen bruket inom psykologisk teori av *reflexbågen* och dess biologiska strukturer, afferenta nervsystemet, centrala nervsystemet och efferenta nerver. Den här strukturen hade redan med framgång använts som förklaring för elementära rörelsemönster hos lägre djur. I slutet av 1800-talet började psykologer att förklara mänskligt beteende i termer av sensoriska stimulus, centrala processer och motorisk respons – en utveckling som slutligen skulle leda till de psykologiska begreppen, *stimulus-respons*, som blev centrala inom behaviorismen.

Deweys huvudsakliga kritik mot detta synsätt är *inte* att biologi används för att förstå mänskligt handlande, utan att de förklarings- och klassificeringsprinciper som begreppet reflexbåge ville ersätta inte var tillräckligt ersatta. Huvudproblemet är att ”den nya psykologin” fortfarande är dualistisk. Den äldre dualismen mellan sinnesförnimmelse och idé ”är upprepad i den nuvarande dualismen av perifera och centrala strukturer och funktioner,” men den äldre kropp/själ-dualismen ”ekar tydligt i den nuvarande stimulus/respons-dualismen” (Dewey 1896, s 96). Det enda sättet att komma förbi dessa dualistiska synsätt är genom att inte börja med isärhållna delar (stimulus, process, respons) och sedan fråga hur dessa delar hänger samman, utan att börja med processen (jfr Coughlan 1975, s 129). I Deweys fall börjar processen i transaktionen organism–omgivning.

Ett av problemen med stimulus–responsteorin är att den antar att det är stimulus som försätter organismen i rörelse. Dewey hävdar emellertid att organismen, så länge den är vid liv, *alltid redan* är i rörelse, den är alltid redan inbegripen i en dynamisk transaktion med sin omgivning. Detta innebär att stimulus endast kan vara ”en *förändring* i omgivningen som är kopplad till en *förändring* i aktivitet” (Dewey 1930, s 224).

När vi kör en bil och någon korsar gatan oväntat, skulle vi kunna säga att personen som korsar gatan är stimulus och vårt inbromsande är responsen till detta stimulus. Dewey skulle emellertid betona att vi inte ska förstå vår respons som ett sätt som sätter igång vårt handlande. Vi är redan aktiva – vi håller på och kör bilen – och vi anpassar oss till förändringen i situationen genom en förändring i vårt handlande.

Även om termerna liknar varandra, så ger den transaktionella modellen en tämligen annorlunda modell än behaviorismen. Dewey karaktäriserar transaktionen organism–omgivning som en process av fortlöpande anpassning, inte endast som ett yttre stimulus och sedan organismens respons. Genom selektion och assimilation etablerar organismen ett dynamiskt samspel med sin omgivning. Deweys centrala kritik mot reflexbåge-modellen ligger således i insikten att stimulus inte kan vara något som kommer utifrån och som försätter organismen i rörelse, vilket också medför att en respons inte kan förstås som en rörelse orsakad av ett stimulus. Organismen är alltid redan aktiv, organismen är alltid redan i ett bibehållande av en dynamisk balans med sin omgivning.

Detta innebär dock inte att vi inte längre kan använda begrepp som *stimulus* och *respons*, men om vi använder dem, så behöver vi se dem som ”en arbetsdelning, funktionella faktorer, inom en enda konkret helhet” (Dewey 1896, s 97), och inte som ”existentiella olikheter” (Dewey 1896, EW5, s 104). Genom att omdefiniera stimulus och respons, skiljer Dewey mellan två olika situationer: en i vilken förbindelsen mellan stimulus och respons redan har skapats och en där så ännu inte är fallet: situationen där transaktionen organism–omgivning avbryts. Den senare situationen ger ett handlingsteoretiskt ramverk för att förstå Deweys teori om kunskapande.

Situationen där transaktionen organism–omgivning avbryts är sådan att ingen handling eller mönster för handling framträder som lämpligt för att skapa eller bibehålla samspelet som transaktionen organism–omgivning utgör. På så sätt kan vi säga att responsen saknas; vi skulle även kunna säga att stimulus ännu inte är tydligt, eftersom organismen inte vet vilken respons som krävs. Situationen utgör helt enkelt två sidor av samma mynt.

The real problem may equally well be stated as either to discover the right stimulus, to constitute the stimulus, or to discover, to constitute, the response (Dewey 1896, s 106).

Enligt Dewey är det vid den här punkten som distinktionen mellan stimulus som sinnesintryck och respons som rörelse uppträder. Men stimulus

är *inte* ett passivt sinnesintryck, inte heller är respons något som automatiskt följer det. Ett stimulus finns inte förrän det ges uppmärksamhet som ett sådant, det vill säga när det ges en respons; de två konstituerar varandra ömsesidigt. Organismen måste aktivt söka stimulus. Med andra ord måste organismen söka

for the state of things which decides how a beginning coordination should be completed (Dewey 1896, s 107). [And it is] the motor response or attention which constitutes that, which finally becomes the stimulus to another act (Dewey 1896, s 101–102).

När vi exempelvis vill gå över gatan är det inte så att vi först studerar situationen genom att se oss för och sedan blundar och går över. Vi *skannar* oupphörligen omgivningen, genom våra ögonrörelser, våra huvudrörelser och våra kroppsrörelser. Och även när vi börjar gå över gatan så fortsätter vi att göra det. Vid någon punkt kan det hända att vi förnimmer något som avbryter vår aktivitet. Då behöver vi rikta vår uppmärksamhet – Hör vi en bil komma runt hörnet? – för att anpassa våra handlingar på lämpligt sätt.

Dewey kallar detta sökande efter stimulus för *perception*. Det är viktigt att förstå att perception inte är något som *föregår* handlingen utan något som måste förstås som ett ”element i organiskt handlande” (Dewey 1912, s 8). Till syvende och sist kan inte organismen stänga av sitt handlande för att ta reda på hur stimulus verkligen är beskaffat. Det enda sättet som organismen kan ta reda på villkoren för sitt nästa handlande är genom att tentativt pröva olika handlingsvägar. Till en början är organismens aktiviteter icke-samordnade och obestämbara. Men en obestämbär reaktion eller handling

may have a certain focusing that will further define its subject-matter so that it will afford the stimulus to a more effective subsequent response, and so on (Dewey 1912, s 23–24).

Eftersom denna process kan karaktäriseras som sökandet eller konstituerandet av stimulus, så är det viktigt att komma ihåg att stimulus endast kan bli funnen i samma stund som den (adekvata) responsen blivit funnen. Det är endast när organismen har blivit *träffad* av en adekvat respons, det vill säga när ett samspel uppnåtts, som organismen *vet eller känner* vad dess stimulus var.

Vanor och mening

En lyckad perception för med sig samordnad transaktion. Mer generellt kan sägas att en tidigare öppen fas, i vilken det finns en spänning mellan olika element av organisk energi, omvandlas till en senare stängd fas som utgörs av en integrerad transaktion mellan organism och omgivning. Dewey betonar att när det gäller de högre organismerna så är resultatet av den här processen för organismens räkning inte identisk med förhållandet som orsakade den störda jämvikten och den uppkomna spänningen. Det är snarare ”en förändring i den organiska strukturen som villkorar nästkommande beteende” (Dewey 1938, s 38). Organismens beteende blir mer specifikt och mer fokuserat. Denna anpassning kallar Dewey för en *vana*. Vanor, som är ”grunden i organiskt lärande” (Dewey 1938, s 38), är inte, annat än i speciella fall, handlingsmönster utan bör förstås som *dispositioner* för handling:

The essence of habits is an acquired predisposition to *ways* or modes of response, not to particular acts [...]. Habit means special sensitiveness or accessibility to certain classes of stimuli, standing predilections and aversions, rather than bare recurrence of specific acts (Dewey 1922, s 32).

Deweys idé om vanan medför en viktig implikation, nämligen att vanor kan ses som meningens organiska grund. För att förstå sambandet mellan vanor och mening är det först och främst viktigt att uppmärksamma att Dewey inte ser mening som något mentalt. För Dewey är mening primärt ”en egenskap hos beteendet” (Dewey 1925, s 141). Det är på det sättet som organismen responderar på omgivningen. Så länge som samordningen inte har skapats, det vill säga så länge som organismen inte har funnit sin respons som resulterar i samordning, kan vi inte säga att situationens *mening* är klar. Att finna en respons som för med sig samordning är detsamma som att säga att situationens mening för *den här* organismen har blivit tydlig.

Sambandet mellan *vana* och *mening* är inte av ett sådant slag där endast ett ord är utbytt mot ett annat. Deweys poäng är att experimentell transaktion mellan organism och omgivning inte endast leder till specifika vanor, utan även resulterar i en mer differentierad och meningsfull *värld*. Våra responser blir mer specifika, vilket ger till resultat att världen som vi responderar på blir mer differentierad. Det är detta som Dewey avser när han skriver att *vana* betyder ”speciell känslighet eller tillgänglighet för vissa sorters stimuli” (Dewey 1992, s 32). Världen är inte längre ”en oändlig skugga av vaga, konturlösa ting” utan blir efterhand

”en ordnad värld av objekt” (Dewey 1922, s 128). Det bör inte glömmas bort att dessa objekt har en strikt transaktionell status; objekten är ”händelser med mening” (Dewey 1925, s 240).⁴

Intelligent handlande

Ett sätt att sammanfatta Deweys handlingsteori är att säga att den närmar sig *en teori om experimentellt lärande*. Dewey karaktäriserar levande organismer – inklusive den mänskliga – som kapabla att skapa och bibehålla en dynamisk, samordnad transaktion med sin omgivning. Genom den här processen blir organismens predispositioner mer fokuserade och specifika, det vill säga genom att på ett tentativt, experimenterande sätt skapa samordnad transaktion, så *lär* sig organismen. Det här lärandet är emellertid inte tillägnandet av information om hur världen därute verkligen är. Det är lärandet som ett tillägnande av en komplex uppsättning av handlingsdispositioner. I den här processen blir världen mer differentierad. Med andra ord blir världen genomsyrad med mening.

Deweys teori om experimentellt lärande innebär att vi lär genom trial-and-error. Ur en aspekt är detta det enda sätt vi kan lära oss på; vi måste göra något och vi måste genomleva konsekvenserna av vårt handlande. Men det finns en skillnad mellan ett blint trial-and-error och det Dewey kallar för intelligent handlande. Skillnaden mellan dessa två sätt har att göra med införandet av *tänkandet* – eller för att använda en annan term, införandet av symboliska operationer.

Som vi sett avbryts transaktionen organism–omgivning när en impuls aktiveras i organismen som tenderar att initiera flera olika och oförenliga handlingsvägar, flera olika, oförenliga vanor. Ett sätt att ta sig ur denna situation är helt enkelt genom

a redistribution of the elements of organized activity between those that have been respectively central and subsidiary [which] concludes in a coming to terms of the old habit and the new impulse (Dewey 1922, s 125).

I den här processen spelar tänkandet inte någon roll. Samordnad transaktion resulterar från den experimentella, tentativa samordningen av vanor, impulser och perception. Kvaliteten i den här processen förändras dock när olika handlingsvägar systematiskt undersöks. Det är detta som Dewey kallar för övervägande:

an experiment of finding out what the various lines of possible action are really like. It is an experiment in making various combinations of selected

elements of habits and impulses, to see what the resulting action would be like if it were entered upon (Dewey 1922, s 132–133).

Problemet med ett sådant experiment är givetvis att det är oåterkalleligt och därmed i sista hand också kan bli dödligt för organismen. Sättet att möta det problemet är att experimentera med olika handlingsvägar *i fantasin* istället för genom manifesterat handlande. Detta är precis vad tänkandet innebär. Det är ”den dramatiska repetitionen (i fantasin) av olika konkurrerande möjliga handlingsvägar” (Dewey 1922, s 132). Valet av en specifik handlingsväg bör förstås som ”att i fantasin träffa ett objekt som är utrustat med adekvat stimulus för det manifesterade handlandets återställande” (Dewey 1922, s 134). Om valet verkligen kommer att leda till samordnad transaktion blir självfallet tydligt när organismen faktiskt handlar. Övervägande kan på inga sätt garantera att responsen blir lyckosam. Men vad det kan åstadkomma är att processen där vi väljer blir mer intelligent än den skulle bli vid ett blint trial-and-error-handlande.

Förmågan att tänka, och därmed att omskapa handlande till intelligent handlande, är beroende av symboler. Dewey skriver:

By means of symbols [...] we act without acting. That is, we perform experiments by means of symbols which have results which are themselves only symbolized, and which do not therefore commit us to actual or existential consequences (Dewey 1929, s 121).

Dewey betonar att förmågan att använda symboler inte är medfödd eller naturlig, utan en mänsklig förmåga som vi måste ha snubblat över ”som av en händelse, som en biprodukt, och sedan använt intentionellt” (Dewey 1929, s 121). Det här är inget sätt att förminska betydelsen av symbolerna. Tvärtom, ”upptäckten” av symboler och symboliseringen är otvivelaktigt ”utan konkurrens den enskilt viktigaste händelsen i mänsklighetens historia” (Dewey 1929, s 121) eftersom denna erbjuder oss ”det enda sättet att undfly från att drunkna i existensen” (Dewey 1929, s 129).

Deweys transaktionella teori om kunskapande

Den föregående presentationen av Deweys handlingsteori och hans erfarenhetsbegrepp ger oss de nödvändiga elementen för att rekonstruera hans tankar om kunskapande och kunskap. I artikelns nästa del visar jag hur Deweys syn på reflektion och handling resulterar i en teori där kunskapande

förstås som något vi gör, som något som är intimt förbundet med sättet som mänskliga – aktivt handlande – varelser transagerar med sin omgivning.

Erfarenhetens verklighet

En implikation av Deweys transaktionella definition av erfarenhet är att den motar bort idén att det endast är genom kunskap som vi kan få grepp om verkligheten. Erfarenhetens alla modus är lika verkliga, eftersom de alla är olika modus av de levande organismernas transaktion med deras omgivningar. I en artikel från 1905 med rubriken "The Postulate of Immediate Empiricism," utvecklade Dewey dessa tankar ännu ett steg genom att argumentera att

things – anything, in the ordinary or non-technical use of the term things – are what they are experienced as (Dewey 1905, s 158).

Först och främst betyder detta att vars och ens erfarenhet är lika verklig. Hästhandlaren, jockeyn, zoologen och paleontologen kommer alla att ha sin egen erfarenhet av hästen. Om deras innebörder visar sig vara olika finns det emellertid inget skäl att utgå från att endast innehållet i en av dessa kan vara verklig och att de övrigas erfarenheter nödvändigtvis måste vara mindre riktiga eller verkliga. Det återspeglar endast det faktum att hästhandlaren har en annorlunda erfarenhet av hästen än den zoologen har, eftersom hästhandlaren *går in i* transaktionen från en annorlunda utgångspunkt, från en annorlunda bakgrund, från en annorlunda historia och med annorlunda syften och intentioner. På så sätt finns ingen kontrast mellan verkligheten och olika närmande till den; vad vi har är "erfarenhetens olika realiteter" (Dewey 1905, s 159).

Dewey postulerar vidare att det som är erfaret är i sig verkligt. Om någon blir orolig av ett ljud, då *är* ljudet skrämmande. Dewey betonar att "det *verkliga* är, inte endast på ett fenomenellt eller subjektivt sätt" (Dewey 1905, s 160). Detta påstående måste naturligtvis förstås transaktionellt. Om någon blir skrämmd av ett ljud, så är rädslan organismens omedelbara respons. Ljudet *är* skrämmande därför att organismen reagerar på det som ett skrämmande ljud. Detta innebär dock att *vara skrämmande* är inte samma sak som *att ha kunskap om att man är skrämmd*. Att ha kunskap om vad som orsakade det skrämmande ljudet (exempelvis en inbrottstjuv eller en vindpust) är en annan erfarenhet. Medan den senare erfarenheten måhända är mer *sann* än den ursprungliga erfarenheten av *att vara rädd*, så är den definitivt inte mer *verklig* än den ursprungliga erfarenheten.

The question of truth is not as to whether Being or Non-Being, Reality or mere Appearance is experienced, but as to the *worth* of a certain concretely experienced thing (Dewey 1905, s 163).

Detta är också fallet med de erfarenheter som är tydligt illusoriska. Om saker och företeelser är det som de erfars som, hur kan vi då göra en distinktion mellan illusion och sakernas sanna natur? Svaret på den frågan finner vi *inte* i erfarenheten som sådan. Om det finns en skillnad så måste denna ha att göra med *kvaliteten eller meningen hos denna erfarenhet*:

(A)s manifestations of interactions of a naturally existent organism and existent environing conditions all experienced materials stand on exactly the same level. But it does *not* mean that with respect to their *evidential* value, their function as dependable signs, they stand on the same level (Dewey 1939, s 26).

Det här innebär inte endast att erfarenheten alltid är verklig, och att vi på så sätt inte behöver gå till kunskapen för att skapa verkligheten. Det innebär också att erfarenheten som sådan – och detta *som sådan* är mycket viktigt, som vi snart kommer att se – inte ger oss någon kunskap. Dewey avvisade med andra ord tanken att erfarenheten ger oss de elementära kognitiva delarna som, när de sätts samman på ett systematiskt eller logiskt sätt, resulterar i kunskap.

Från erfarenhet till kunskap

Skillnaden mellan erfarenhet och kunskap kan alltså sökas i erfarenheten som *händelse*. Kunskapens uppgift, skrev Dewey, är att ”upptäcka villkor och konsekvenser” hos det som händer (Dewey 1929, s 84). Det betyder ett sökande ”efter de relationer som är beroende av *förekomsten* av verkliga kvaliteter och värden” (Dewey 1929, s 83). Utifrån denna utgångspunkt är kunskap intimt och med nödvändighet kopplat till handlande, eftersom – och det är en avgörande poäng i Deweys teori om kunskapande – upptäckten av erfarenhetens villkor och konsekvenser ”kan äga rum *endast* genom en modifiering av de givna kvaliteterna på så sätt att *relationerna* blir tydliga” (Dewey 1929, s 84, min kursivering).

Vändningen från en förståelse av kunskap som något som rör världen *som den är* till en förståelse av kunskap som något som rör *villkor och konsekvenser*, är ett mycket viktigt element i Deweys kunskapsteori. Det representerar en vändning från ett intresse för saker och företeelser som de är till ett intresse för ”den historia som en given sak eller företeelse

tillhör” (Dewey 1925, s 243). Det är, för att uttrycka det något annorlunda, en vändning från

knowing as an aesthetic enjoyment of the properties of nature as world of divine art, to knowing as a means of secular control – that is, a method of purposefully introducing changes which will alter the direction of the course of events (Dewey 1929, s 81).

Den här vändningen innebär också att kunskap inte handlar om verkligheten *som sådan* utan om relationer, i huvudsak om relationerna mellan handlingar och konsekvenser. Detta introducerar en *tidsdimension* i Deweys teori om kunskapande – ett skäl för att hävda att Dewey har ett temporalt kunskapsbegrepp. Första steget i detta temporala närmande rör frågan om hur erfarenheten blir kognitiv; med andra ord hur erfarenheten går över i ett kognitivt modus.

Erfarenhetens temporala utveckling

Deweys svar på frågan under vilka villkor som erfarenheten går över i ett kognitivt modus tar oss tillbaka till kända marker. Han argumenterar att kunskap uppstår

because of the appearance of incompatible factors within the empirical situation [...] Then opposed responses are provoked which cannot be taken simultaneously in overt action, and which accordingly can be dealt with, whether simultaneously or successively, only after they have been brought into a plan of organized action (Dewey 1916, s 326).

Problemet här är situationens *mening* – och hos Dewey inkluderas givetvis både organism och omgivning i situationen. Eftersom mening för Dewey är en egenskap hos beteendet, kan vi beskriva hur den förutnämnda situationen presenterar sig själv som oförenlig mening genom att ropa ut motsatta beteendemodus (jfr Dewey 1916, s 326–327). Det enda sättet att lösa problemet – det vill säga det enda sättet att lösa det på ett *intelligent* sätt och inte endast genom ett enkelt trial-and-error-handlande – är genom en systematisk granskning av situationen. Å ena sidan måste vi identifiera och formulera problemet. Å andra sidan måste vi konstruera förslag för att lösa problemet, för att finna ett sätt att handla och därmed också förstå vad situationens mening faktiskt är.

Även om tanke eller reflektion måste spela en viktig roll i denna process, så resulterar detta inte i kunskap. Tänkande som *tänkande*, betonar Dewey:

gets no farther [...] than a statement of elements constituting the difficulty at hand and a statement [...] of a method resolving them (Dewey 1916, s 327).

Det är endast när handling följer, det vill säga när vi *använder* en föreslagna lösning som riktlinje för vårt handlande, som kvaliteten av både analysen av problemet och den föreslagna lösningen kan grundas. Vi behöver manifesterat handlande för att bestämma värdet och validiteten hos våra reflexiva överväganden. Annars har vi endast i bästa fall en hypotes rörande problemet och en hypotes rörande dess möjliga lösning.

Detta innebär att för att få kunskap behöver vi handlande. Men även om handlande är ett nödvändigt villkor för kunskap så är det inte tillräckligt i sig. Vi behöver också tänkande och reflektion. Dewey hävdar att det är *kombinationen* av reflektion och handlande som för oss till kunskap:

(E)xperience as an interaction consists of connections between doing-undergoing-doing ..., and the connections between the two, *when they are noted and formulated*, give rise to the distinctively cognitive experience (Dewey 1939, s 17).

Eller med ett ännu livfullare exempel:

To run against a hard and painful stone is not in itself [...] an act of knowing; but if running into a hard and painful thing is an outcome predicted after inspection of data and elaboration of a hypothesis, then the hardness and the painful bruise which define the thing as stone also constitute it emphatically as an object of knowledge (Dewey 1916, s 329).

Från detta följer också att kunskapande, tillägandet av kunskap, är något som äger rum någonstans djupt inne i det mänskliga medvetandet. Kunskapande är i sig en aktivitet, det är ”bokstavligt något som vi gör” (Dewey 1916, s 367).

Knowing consists of operations that give experienced objects a form in which the relations, upon which the onward course of events depends, are securely experienced (Dewey 1929, s 235).

Kunskapens mening

Hur ska vi då förstå kunskapen som skapas genom denna process? Dewey hävdar att den mening som framträder vid rekonstruktionen av sam-

ordnat handlande är ”samtidigt medveten om mening som något bortom sig själv” (Dewey, 1906, s 113). Detta *bortom* är helt enkelt närvarande eller kommer att vara närvarande i framtiden. Det kan *endast* framträda ”genom införandet av en operation” (Dewey 1906, s 113–114), det vill säga genom vad vi gör. När erfarenheten är *kognitiv*, som Dewey kallar det, betyder det att vi uppfattar något som *betyder något annat vilket vi kommer att erfara när vi handlar på ett specifikt sätt*. Det är precis vid dessa tankar som kunskap relateras till möjligheten till kontroll:

In knowledge causes become means and effects become consequences, and thereby things having meaning (Dewey 1929, s 236).

Kunskap har med andra ord något att göra med *slutledning*: en reaktion på något som befinner sig på avstånd i tid eller rum. Slutledning är ett steg in i en okänd framtid och är därför en betänklig resa. Slutledning, det vill säga att handla i en given situation på basis av något som ännu inte är givet, bär alltid på osäkerhet och risk. En sten, hävdade Dewey, kan endast reagera på nuets stimulus, inte på framtidens, och av den anledningen kan den inte göra några misstag. Eftersom slutledning alltid omfattar risken för misstag, så införs sanning och oriktighet i världen (jfr Dewey 1915, s 70).⁵

Kunskapens objekt

I diskussionen om Deweys *vanebegrepp* har vi redan sett hur den experimentella transaktionen organism–omgivning resulterar i både mer specifika vanor och i en mer differentierad värld. Världen blir efterhand ”en ordnad värld av objekt” (Dewey 1922, s 128), vilken är anledningen till att Dewey talar om objekten som ”händelser med mening” (Dewey 1925, s 240). Tillägnet av mening genom ljud i kraft av att de blivit ord beskriver Dewey som:

the most striking illustration that can be found of the way in which mere sensory stimuli acquire definiteness and constancy of meaning and are thereby themselves defined and interconnected for purposes of recognition. Language is a good example because there are hundreds or even thousands of words in which meaning is now so thoroughly consolidated with physical qualities as to be directly understood (Dewey 1933, s 231).

När det gäller språk är det relativt enkelt att se att ord, eller ljud-händelser, inte har en mening i sig utan att de har *blivit* meningsfulla över tid. Det är

betydligt svårare att dra samma slutsats i förhållande till fysiska objekt, som stolar, bord, träd, stenar, kullar och blommor, ”där det tycks som om unionen mellan intellektuell mening och fysiska fakta är ursprunglig” (Dewey 1933, s 231). Ändå är stolar och bord lika mycket händelser med mening som ord är. Och deras mening har ett strikt transaktionellt ursprung, på så sätt att det måste förstås som resultatet av specifika sätt som framgångsrika relationer mellan handlingar och deras konsekvenser har skapat över tid. Det är inte så att vi genom en undersökande process tar reda på vilka möjliga meningar som exempelvis en stol har. Snarare specificerar en stol ett speciellt sätt på vilket transaktionen med omgivningen blivit meningsfull. Det är av detta skäl som Dewey hävdar att vi bör tänka på objekten som verktyg:

The character of an object is like that of a tool [...]; it is an order of determination of sequential changes terminating in a foreseen consequence (Dewey 1925, s 121).

Sanning och överensstämmelse

Det sista elementet i Deweys teori om kunskapande handlar om frågan om sanning. Vi har redan sett att det för Dewey saknar mening att fråga efter sanningen hos våra omedelbara erfarenheter. Omedelbar erfarenhet är helt enkelt vad den är. Sanning eller oriktighet kommer först in på scenen när vi ställer frågan om erfarenhetens *mening*.

Truth and falsity are not properties of any experience or thing, in and of itself or in its first intention; *but of things where the problem of assurance consciously enters in. Truth and falsity present themselves as significant facts only in situations in which specific meanings are intentionally compared and contrasted with reference to the question of worth, as to the reliability of meaning* (Dewey 1906, s 118; kursivering i original).

Sanning och oriktighet har därför inte att göra med sakerna eller företeelserna som sådana, utan med *relationen* mellan vår erfarenhet av en sak eller företeelse å ena sidan och våra möjliga handlingar eller responser å andra sidan. Vi närmar oss en pappersbit om vi kan skriva på den; pappersbitens *mening* är att vara möjlig att skriva på. Men det är bara när vi handlar som vi kan veta om denna slutsats om dess mening kan bli verklig – eller i mer vardagliga ordalag, om vad vi väntade oss av situationen verkligen också blev fallet. Det här innebär inte endast att san-

ningen alltid är kontextuell och relaterad till handlande. Det innebär också att sanningen i sig är *temporal*. Sanningen kan inte hänvisas till en påstådd överensstämmelse mellan påstående och verklighet. Den har att göra med överensstämmelsen mellan *föreslagen* mening och *realiserad* mening, det vill säga meningen som *placeras i praktiken*.

The agreement, correspondence, is between purpose, plan, and its own execution, fulfillment (Dewey 1907, s 84).

Det här betyder inte att sanningen blir frånkopplad verkligheten. Snarare tvärtom, inte endast för Deweys transaktionella inramning av sin teori om kunskapande, utan också för den *oundgängliga* roll som handlandet har i processen som resulterar i kunskap. Detta innebär att kunskap inte är en passiv registrering av verkligheten därute. Vårt inskridande, vårt handlande, är en avgörande, nödvändig och konstituerande del av kunskapen. På så sätt kan vi säga att kunskapen alltid är en mänsklig konstruktion precis som kunskapsobjekten är. Men det betyder *inte* att allt är möjligt. Vi skrider alltid in i en existerande händelseräcka och även om vårt inskridande medför förändring, så kommer det alltid att vara en förändring av en existerande händelseräcka. Vi kan inte skapa något utifrån ingenting; den enda möjliga konstruktionen är en *rekonstruktion*.

Slutsatser

I den här artikeln har jag gett en rekonstruktion av Deweys transaktionella teori om kunskapande. Slutligen vill jag uppmärksamma några av de mest utmärkande dragen i denna teori.

En av de viktigaste implikationerna av Deweys transaktionella ansats är att kunskap *inte* ger oss en redogörelse eller bild av verkligheten som den är i sig (åskådarteorins idé om kunskap). Enligt Dewey rör kunskap alltid relationen mellan (våra) handlingar och (deras) konsekvenser. Detta är i grunden vad en transaktionell föreställning om kunskap innebär. Det betyder att kunskap är en konstruktion, eller för att vara än mer precis, att kunskapsobjekten är konstruktioner. Men till skillnad från hur konstruktivism ofta förstås genom matrisen medvetande-värld (nämligen som rent mental och därmed subjektiv), så är Deweys konstruktivism en *transaktionell* konstruktivism, en konstruktivism som menar att kunskap är konstruerad *och* verklig på samma gång. Detta är skälet till varför vi kan kalla Deweys position för en form av realism, om än *en transaktionell realism* (jfr Sleeper 1986).

Givet att kunskap rör relationen mellan (våra) handlingar och (deras) konsekvenser, kan kunskap endast erbjuda oss möjligheter men inte säkerhet. Slutsatserna som vi kan dra på basis av noggrann observation av det som händer när vi handlar i världen, visar vad som har blivit möjligt i en speciell transaktionell situation. Ibland visar det sig att det som var möjligt i en situation också är möjligt i en annan. Men i andra situationer är de transaktionella determinanterna annorlunda, så att det som var möjligt i ett fall inte längre är möjligt i nästa. Det är därför Dewey föredrar att tala om undersökningens och forskningens resultat som *säkra påståenden* istället för som sanning. De påståenden vi gör om våra handlingars konsekvenser är säkra på grundval av noggrann observation och kontroll. Men de är endast säkra i relation till en specifik situation i vilken de *producerades* och vi bör inte göra misstaget – till exempel genom att sätta etiketten *sann* på dem – att tro att de kommer att vara säkra för alla tider och för alla liknande situationer. Detta innebär givetvis inte att slutsatser från en situation inte kan vara användbara i andra situationer. Men sättet som kunskap kan överföras från en situation till en annan är främst genom att ge oss vägledning för vår observation och perception och föreslå olika vägar för att lösa problem och för att finna nya vägar framåt. Men om dessa möjligheter kommer att möta de specifika problemen i den specifika nya transaktionella situationen kan endast upptäckas när vi handlar.

Ett mer generellt mönster i Deweys transaktionella ansats för kunskapande är att den inte är skeptisk, i motsats till huvudfåran i modern filosofi. Den transaktionella förståelsen försäkrar oss att vi alltid är *i kontakt* med verkligheten, eftersom vi som levande, handlande varelser är en del av den. För Dewey finns ingen åtskillnad mellan människan och världen. Detta betyder inte, som jag försökt klargöra, att allt vi erfar helt enkelt är *sant*. Även om Dewey faktiskt menar att saker och företeelser är vad de är erfarna som, så finns en avgörande skillnad mellan erfarenhet och kunskap. Medan erfarenhet på ett sätt bara *är*, så handlar kunskap om slutledning som alltid kan vara felaktig. Utifrån detta måste vi sluta oss till att Deweys transaktionella teori om kunskapande är en form av fallibilism. Men det är viktigt att förstå att enligt Dewey är kunskap inte felbar på grund av en påstådd åtskillnad mellan oss själva och världen, utan endast därför att vi aldrig kan vara säkra på vad framtiden vill föra med sig, inte minst därför att framtidens beskaffenhet också är beroende av våra egna pågående handlingar. Till syvende och sist är vi inte åskådare av ett färdigt universum, enligt den transaktionella ansatsen, utan deltagare i ett ständigt utvecklande oavslutat universum.

Deweys transaktionella ansats skär också igenom objektivismens och subjektivismens antingen eller. Från en transaktionell ståndpunkt, framträder världen alltid som en funktion eller som konsekvenser av vad vi gör. Objektivitet, förstådd som en avbild av världen helt oberoende från och orörd av oss, är helt enkelt en omöjlighet. Om vi vill veta något om världen, *måste* vi interagera och, som ett resultat, får vi endast kunskap om världen genom det sätt som den responderade på oss.⁶ Världen som vi konstruerar framträder ur dynamiken i processen görandet-genomlevandet-görandet vilken Dewey kallar för *erfarenhet*. Man skulle kunna hävda – och många av Deweys kritiker har gjort det – att Dewey i sitt avfärdande av objektivism hamnar i en situation av total subjektivism. Om det är så att vi endast kan få kunskap om världen i relation till våra handlingar, så måste det innebära att vi alla skapar våra egna individuella, idiosynkriska *versioner* av världen. Vi konstruerar alla vårt lilla universum. Dewey erkänner helt enkelt att så är fallet – men han tillägger att det inte finns några problem med det, så länge som vi förstår att vi konstruerar världen för våra egna individuella syften, för våra egna försök att möta problemen som vi träffar på. Det är endast när vi börjar handla tillsammans som behovet av någon form av samordning av våra subjektiva världar med andras subjektiva världar uppkommer. Det är när vi börjar handla tillsammans som subjektivismen hos Deweys transaktionella konstruktivism kan bli ett problem. Men lösningen för detta kan inte bli att återgå till objektivism, av det enkla skälet att det inte finns ett sådant alternativ tillgängligt. Det som snarare händer är ännu mer intersubjektiv samordning, ännu mer intersubjektiv konstruktion. Genom interaktion, samordning och kommunikation konstruerar vi en *intersubjektiv* värld ur våra individuella, subjektiva världar. Det är med andra ord endast i social interaktion – och som ett resultat av denna – som behovet av att samordna våra individuella världar uppkommer för att skapa ett tillräckligt mått av gemensam förståelse. Gemensam förståelse måste i sig bli förstådd genom handlingsteoretiska och inte mentala termer. Det är en ”likhet i attityd” (Dewey 1911a, s 17), genom att visa att objektivitet helt enkelt inte är möjligt, att subjektivitet inte alltid är ett problem, och att intersubjektivitet möter de instanser där kunskapens subjektivitet faktiskt blir ett problem. Dewey ger oss inte endast en position som hjälper oss att överskrida dödläget mellan objektivism och subjektivism. Han pekar också på ett sätt att övervinna den cartesianska oron genom att visa att vi inte behöver avstå från världen när vi vill erkänna att kunskapen alltid är plural, i förändring och öppen, och viktigast av allt att kunskapande alltid är en *mänsklig* ansträngning.

Översättning: Eva Hultin

Noter

Jag vill tacka Eva Hultin som genom sin översättning gett mig en röst i det svenska språket.

1. Översättarens not: Med till synes små men avgörande semantiska förskjutningar i sitt sätt att tala öppnar John Dewey nya sätt att förstå vissa frågor (här: epistemologiska) som varit centrala inom filosofin; föreliggande artikels innehåll är ett gott exempel på detta. Dewey talar, enligt Gert Biesta, hellre om *a theory of knowing* istället för *a theory of knowledge* för att på så sätt understryka att kunskap är något vi gör, varför Dewey intresserar sig för detta görande – *knowing* – snarare än för kunskapen, *knowledge*, då vi ändå aldrig kan få kännedom om *knowledge* annat än i processen *knowing*. Att översätta *knowing* till det svenska lite klumpiga *kunskapande* är inte något jag är helt lycklig med, eftersom termen använts i andra sammanhang som är rätt långt ifrån det deweyska tänkesättet. Samtidigt ville jag i den svenska översättningen få med hur Dewey just använder sig av små semantiska förskjutningar för att göra vissa filosofiska poänger, varför översättningen *kunskapande* av termen *knowing* ändå känns relevant, då denna likt den engelska termen har kvar en semantisk förbindelse med ordet *kunskap* samtidigt som den indikerar ett aktivt handlande subjekt, vilket ju är centralt i Deweys teori om kunskapande.
2. Översättarens not: Jag har valt att översätta de flesta citat i den löpande texten till svenska för att underlätta läsningen.
3. Det bör noteras att Dewey inte endast utvecklade ett alternativt sätt att förstå frågor om kunskap. I flera av hans skrifter ger han en noggrann konstruktion av utvecklingen hos den västerländska filosofin och hos den moderna vetenskapen för att klargöra att matrisen medvetande-värld var en specifik lösning, som utvecklades av filosofer som Descartes, för att möta ett specifikt problem som berörde kollisionen mellan den grekiska filosofins världsbild och den moderna, mekanistiska världsbilden. Det här har jag diskuterat mer noggrant i Biesta & Burbules, 2003, s 18–21.
4. Ett exempel på dessa idéer är i fallet med någon som börjar spela piano. Från början kan det vara rätt svårt att finna C-tangenten på pianot och till och med ännu svårare att svara när man ser en svart fläck på ett notblad. Men som ett resultat av experimenterande, det vill säga genom att öva och pröva olika saker, börjar pianisten att tillägna sig mer specifika predispositioner, mer specifika vanor. Till slut kommer pianisten inte endast att omedelbart kunna träffa de rätta tangenterna genom att se noterna på notbladet; pianot kommer också att framstå annorlunda för vår pianist som när han tittar på tangenterna inte längre kommer att se en förvirrande samling av tangenter, utan direkt kommer att se var C-tangenten är, var oktaverna är och så vidare. På det här sättet blir världen meningsfull, när objekten framträder på transaktionsfältet.
5. Ännu en sak som bör noteras här är att den här slutledande responsen är i sig lika omedelbar som den ”ursprungliga” responsen. Så snart meningen hos en sak eller företeelse har skapats som betydande något annat, så kommer organismen helt enkelt att svara på saken som betydande något annat. Sakens eller företeelsens mening har helt enkelt förändrats. Det finns ingen distinktion mellan saken, företeelsen eller dess betydelse:

There are no alternatives save either acceptance or rejection *in toto* (Dewey 1916, s 351).

Detta innebär att det som behövs för kontroll är något påfund med vilket slutledning- ar kan behandlas för vad de är, nämligen saker eller företeelser bemängda med våra slutledningar, det vill säga *möjligheter* eller *meningar*. Det behövs ett sätt att förstå "eld" som en av "rökens" möjliga meningar. För att detta ska bli möjligt, behöver vi skapa "nya objekt". Vi måste ta någonting ("vilken fysisk existens som helst"; Dewey 1916, s 351) som får stå för eld-i-sin-status-som-slutsats. Denna sak eller företeelse är en "mening" eller en symbol, och det är bara när vi har symboler som övervägande, reflektion och intelligent handlande kan bli möjligt.

6. Det bör här nämnas att detta inte är en idiosynkrasi uppkommen ur Deweys teori om kunskapande, utan är en synpunkt som har förfäktats av kvantmekaniken, mest tydligt i Heisenbergs så kallade obestämdhetsrelation som hävdar att själva observations- och mätprocessen av subatomiska partiklar har direkta konsekvenser för de observerade partiklarnas karaktäristiska.

Referenser

- Biesta, Gert J J & Burbules, Nicholas C (2003): *Pragmatism and Educational Research*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield.
- Bernstein, Richard J (1983): *Beyond Objectivism and Relativism. Science, Hermeneutics and Praxis*. Oxford: Basil Blackwell.
- Coughlan, Neil (1975): *Young John Dewey*. Chicago: University of Chicago Press.
- Dancy, Jonathan (1985): *An Introduction to Contemporary Epistemology*. Oxford: Basil Blackwell.
- Dancy, Jonathan & Sosa, Ernest (1992): *A Companion to Epistemology*. Oxford: Blackwell.
- Dewey, John (1896): The reflex arc concept in psychology. I Jo Ann Boydston, red: *The Early Works (1882–1898), Volume 5*, s 96–109. Carbondale and Edwardsville: Southern Illinois University Press.
- Dewey, John (1905): The postulate of immediate empiricism. I Jo Ann Boydston, red: *The Middle Works (1899–1924), Volume 3*, s 158–167. Carbondale and Edwardsville: Southern Illinois University Press.
- Dewey, John: (1906): The experimental theory of knowledge. I Jo Ann Boydston, red: *The Middle Works (1899–1924), Volume 3*, s 107–127. Carbondale and Edwardsville: Southern Illinois University Press.
- Dewey, John: (1907): The control of ideas by facts. I Jo Ann Boydston, red: *The Middle Works (1899–1924), Volume 4*, s 78–90. Carbondale and Edwardsville: Southern Illinois University Press.

- Dewey, John (1909): The influence of Darwin on philosophy. I Jo Ann Boydston, red: *The Middle Works (1899–1924), Volume 4*, s 3–14. Carbondale and Edwardsville: Southern Illinois University Press.
- Dewey, John (1911a): The problem of truth. I Jo Ann Boydston, red: *The Middle Works (1899–1924), Volume 6*, s 12–68. Carbondale and Edwardsville: Southern Illinois University Press.
- Dewey, John (1911b): Epistemology. I Jo Ann Boydston, red: *The Middle Works (1899–1924), Volume 6*, s 440–442. Carbondale and Edwardsville: Southern Illinois University Press.
- Dewey, John (1912): Perception and organic action. I Jo Ann Boydston, red: *The Middle Works (1899–1924), Volume 7*, s 3–30. Carbondale and Edwardsville: Southern Illinois University Press.
- Dewey, John: (1915): The logic of judgements of practice. I Jo Ann Boydston, red: *The Middle Works (1899–1924), Volume 8*, s 14–82. Carbondale and Edwardsville: Southern Illinois University Press.
- Dewey, John (1916): Introduction to Essays in experimental logic. I Jo Ann Boydston, red: *The Middle Works (1899–1924), Volume 10*, s 320–369. Carbondale and Edwardsville: Southern Illinois University Press.
- Dewey, John (1920): Reconstruction in philosophy. I Jo Ann Boydston, red: *The Middle Works (1899–1924), Volume 12*, s 77–201. Carbondale and Edwardsville: Southern Illinois University Press.
- Dewey, John (1922): Human nature and conduct. I Jo Ann Boydston, red: *The Middle Works (1899–1924), Volume 14*. Carbondale and Edwardsville: Southern Illinois University Press.
- Dewey, John (1925): Experience and nature. I Jo Ann Boydston, red: *The Later Works (1925–1953), Volume 1*. Carbondale and Edwardsville: Southern Illinois University Press.
- Dewey, John (1929): The quest for certainty. I Jo Ann Boydston, red: *The Later Works (1925–1953), Volume 4*. Carbondale and Edwardsville: Southern Illinois University Press.
- Dewey, John (1930): Conduct and experience. I Jo Ann Boydston, red: *The Later Works (1925–1953), Volume 5*, s 218–235. Carbondale and Edwardsville: Southern Illinois University Press.
- Dewey, John (1933): How we think. A restatement of the relation of reflective thinking to the educative process. I Jo Ann Boydston, red: *The Later Works (1925–1953), Volume 8*, s 105–352. Carbondale and Edwardsville: Southern Illinois University Press.
- Dewey, John (1938): Logic. The theory of inquiry. I Jo Ann Boydston, red: *The Later Works (1925–1953), Volume 12*. Carbondale and Edwardsville: Southern Illinois University Press.

- Dewey, John (1939): Experience, knowledge and value: A rejoinder. I Jo Ann Boydston, red: *The Later Works (1925–1953), Volume 14*, s 3–90. Carbondale and Edwardsville: Southern Illinois University Press.
- Langfeld, Herbert Sidney (1943): Jubilee of the Psychological Review. Fifty volumes of the Psychological Review. *Psychological Review* 50, s 143–155.
- Leahey, Thomas Hardy (1987): *A History of Psychology*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Nozick, Robert (1981): *Philosophical Explanations*. Oxford: Oxford University Press.
- Popkin, Richard (1979): *The History of Scepticism from Erasmus to Spinoza*. Berkeley: University of California Press.
- Sleeper, Ralph W (1986): *The Necessity of Pragmatism. John Dewey's Conception of Philosophy*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Toulmin, Stephen (1984): Introduction. I Jo Ann Boydston, red: *The Later Works (1925–1953), Volume 4*, s vii–xxii. Carbondale and Edwardsville: Southern Illinois University Press.